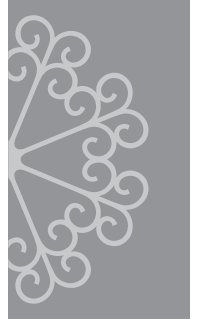

בית מדרש

169
בשבילי המועד

חג הסוכות תשע"ו

זמני כניסת השבת

Baltimore, MD.....	6:41
Brooklyn, NY.....	6:30
Chicago, IL.....	6:22
Johannesburg, S. Africa....	5:46
Lakewood/Deal, NJ.....	6:31
London, UK.....	6:37
Los Angeles, CA.....	6:27
Manchester, UK.....	6:43
Monsey, NY.....	6:30
Montreal, Quebec.....	6:28
Toronto, Ontario.....	6:51
Yerushalayim.....	5:57
Zurich, Switzerland.....	7:00

שמחת בית השואבה תנו כבוד לתורה

שמחת בית השואבה בישיבתנו הק',

תתקיים אי"ה ביום חמישי,

י"ח תשרי, ג' דחור"מ סוכות.

מתכנסים בסוכת הישיבה

בשעה 8:45 בערב.

נתכבד לארח את

הרב **שלמה יהודה רכניץ** שליט"א

מלוס אנג'לס

בוגר הישיבה הקד'

ומגדולי תומכי התורה והחסד

בעולם התורה ובמיוחד בישיבתנו הקד'

אשר מסור דברי ברכה מיוחדים

בסוכת הישיבה

קהל האברכים, הבחורים וידידי הישיבה

מוזמן להשתתף בהמוניו

לכבודה של תורה

האחד הוא הכפיה לקבלת התורה, והשני הוא מה שנתחדש ד"אם לאו שם תהא קבורתכם". והיינו שלכלל ישראל אין מציאות כלל בלי תורה, ואם לאו שם תהא קבורתכם!

ונמצא דזהו שבחם הגדול של ישראל, שכל מציאותם תלויה בתורה, ואין להם שום מציאות אחרת.

ונמצא עוד, דהגם דלכאורה עצם הכפיה לקבל את התורה בעל כרחם נגמרה בימי אחשוורוש, אמנם המציאות הזאת ש'אם לאו שם תהא קבורתכם' קיימת לעולם, ואין לכלל ישראל מציאות בלי התורה כלל.

מִן ראש הישיבה

הגאון רבי נחום פרצוביץ' זצוק"ל

נאמר במסיבת החג בביתו

ליהודי המקום.

לולבים היו מצויים במקום וגם ערבות גדלו למכביר ליד הנהרות.

גם בני הישיבה זכו באתרוג והדסים מחצר ביתו של חכם אברהם. כך זכו לקיים באותה שנה את מצוות ד' מינים בהידור גם בשנחאי הרחוקה.

אולם, לאחר שהצטרפה שנחאי למלחמה, אסרו היפנים את כל אזרחי "מדינות האויב" וביניהם גם את משפחת אברהם שהחזיקה באזרחות בריטית. בית המשפחה הוחרם וקצין יפני עבר לגור בו.

לקראת חג הסוכות תש"ג נבצר מבני הקהילה להגיע לעץ האתרוגים של חכם אברהם. בצר להם שכרו נער סיני שהסכים להסתכן, להסתכן לחצר הקצין ולהביא משם כמה אתרוגים. הפעולה הצליחה, ואכן גם באותה שנה זכו לאתרוגים מהודרים. אולם מאוחר יותר הדבר נודע לקצין היפני וביום בהיר אחד ציוה לגדוע את עץ האתרוגים שבחצרו.

נאמר בפ' האזינו יסובבנהו יבוננהו (דברים ל"ב, י')

ופרש"י: הקיפם בעננים וסבבם בדגלים וכפה עליהם הר כגיגית.

והנה יש להעיר, דאמנם העננים והדגלים הם משבחם של עם ישראל, אך למה מנה כאן את כפיית הר כגיגית שלכאורה זה אינו משבחם של עם ישראל שהוצרכו לכפיית הר כגיגית לקבלת התורה?

גם יש להעיר דהנה הרי שנינו דהדר קיבלו מרצון בימי אחשוורוש, וא"כ הרי מעתה בטלה לכאורה הכפיה של הר כגיגית.

ונראה לבאר דהרי הכפיה הייתה, כמבואר בשבת (פ"ח) "אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם". והיינו דיש פה שני דברים:

אתרוגי חכם אברהם

תשרי תש"ב. זה עתה הגיע ישיבת מיר לעיר שנחאי: הימים הנוראים עברו וכעת צריך לדאוג לד' מינים. והנה התגלתה שוב יד ההשגחה אשר דאגה מראש לכל מחסורם.

עשרות שנים לפני כן הגיע לשנחאי מהודו חכם דוד אברהם עם משפחתו. בידעו כי אין קהילה יהודית מפותחת במקום, חשש חכם אברהם שלא יהיה

לו חלב ישראל ואתרוג לברכה בארצו החדשה. לכן הביא עמו עץ ושתיל של אתרוג אשר נטעו בחצר ביתו וטיפח במסירות.

שתיל האתרוג נקלט היטב באדמה, ובטיפולו של הגנן הסיני המסור גדל והצמיח פירות אשר סיפקו אתרוגים כשרים לבני הקהילה. גם עץ הדסים צמח בחצר ביתו של חכם אברהם אשר חילקם בעין יפה

ראשי הישיבה הרבנים וההנהלה מברכים

בברכת

חג שמח

את כל תלמידי הישיבה עם בני משפחותיהם
ואת כל אנשי החייל מחזיקי התורה די בכל אתר ואתר

ויהי רצון שנזכה במהרה לשבת בסוכת עורו של לוויתן בירושלים הבנויה

דברי הוותיקו

דברי הימים

בענין חיוב חינוך בקטן

בסוכה (ב' ע"ב) מיייתין ברייתא דקתני בה, סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ורבי יהודה מכשיר עד ארבעים וחמשים אמה, אמר רבי יהודה מעשה בהילני המלכה בלוד שהיתה סוכתה גבוהה מעשרים אמה והיו זקנים נכנסין ויוצאין לשם ולא אמרו לה דבה, אמרו לו משם ראייה אשה היתה ופטורה מן הסוכה, אמר להן והלא שבעה בנים הוּוּ לה, ועוד כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים. ובגמ' פרכינן עלה, למה לי למייתני ועוד כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים, ומתריצינן הכי קאמר להו כי תאמרו בנין קטנים היו וקטנים פטורין מן הסוכה, כיון דשבעה הוּוּ אי אפשר דלא הוּוּ בהו חד שאינו צריך לאמו. וכי תימרו קטן שאינו צריך לאמו מדרבנן הוא דמייחב ואיהו בדרבנן לא משגחה, תא שמע ועוד כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים. ומשמע בגמ' דעל אשה ג"כ איכא חובת חינוך הקטנים. וקשה דבנזיר (כ"ט ע"א) מבואר להדיא דסבירא ליה לריש לקיש דאין האשה חייבת לחנך את בנה, ולדבריו יקשה דאין נקרא זה שלא אשגחה על דברי חכמים, כיון דכל החיוב הוא משום חינוך כדאיתא ברש"י (ד"ה מדרבנן).

והנראה לומר, דיש ב' דיני חינוך: א. דין שהקטן צריך לקיים המצוות מדרבנן כדי שיתחנך ע"ז לעשותם כשיהיה גדול, וזה תלוי בדין הגיע לחינוך של כל מצוה בפני עצמה, כמ"ש התוס' סוכה (כ"ח ע"ב ד"ה כאן), וזהו חיוב שחייבו חכמים גם את הקטן בקיום המצוות. ב. איכא עוד דין מחודש שצריך האב לחנך את בניו למצוות, דהיינו שצריך לדאוג שבניו יעשו את המצוות, והוא חיוב מיוחד על האב.

ועפ"י זה נראה ליישב, דהא דאמרין בגמ' בנזיר דס"ל לריש לקיש דהחיוב הוא דוקא על האיש ולא על האשה, זהו משום דהנדון שם אינו נדון של עשיית מצוה, דהא נזירות ונדרים אינן חיובי מצוות שינזרו וידרו, אלא שכשנזירים ונדרים מקיימים בזה מצוות, וזה שייך דוקא לענין הדין שצריך לחנך את בניו למצוות, שיחנכו על ידי זה שידרינו בנזיר ונדרים. אבל בדין שהקטן חייב לקיים מצוות מדרבנן משום חינוך, אין זה שייך שם כלל. ולענין זה הוא דאמר ריש לקיש דרק האב חייב לחנך את בניו, וחייב לחנך רק בניו ולא בנותיו, אבל החיוב שיש על הקטן לקיים מצוות משום חינוך שייך גם בבת. וגם יתכן שהאם תהא ג"כ מחוייבת בזה, ועל"פ אסורה לבטל בידיים את מצותו של קטן, והיינו הא דאמרין בגמ' ואיהו בדרבנן לא אשגחה.

ועפ"י זה נראה בדברי התו"י ביומא (פ"ב ע"א) ובתוס' נזיר (כ"ח ע"ב ד"ה בנו), עיי"ש היטב שכ' דהא דגבי יוה"כ חיוב חינוך מבן ז' גם על תינוקת, והא אמרינן בנזיר דבתו אין חייב לחנכה, וכתבו לחלק בין נזירות לשאר דברים. והנלע"ד דהכי פירושו, דבנזירות ל"ש הך דינא דחינוך שהוא דין על הקטנים בעצמם, רק דין אחר כמו שכתבנו וזה שייך רק בבנו.

ועפ"י זה נראה עוד, דהתוס' כתבו שם להקשות מאין

וע"ז תירצו דל"ש חינוך אלא באב, דהאי חינוך של לחנכו במצוות ל"ש אלא באב ול"ש שב"ד יחנכו את הקטנים. אבל שמעתתא דסוכה שפיר ניחא, דעצם חיובא דקטן שייך גם שלא ע"י אב, וממילא אסורה לבטל זה בידיים, דוגמת הדין (יבמות ק"ד ע"א) דאיכא איסור להאכיל לקטן איסורא בידיים. ולהכי ניחא שפיה, דהתוס' הך' דיהיו ב"ד מצוין להפרישו משום שצריכים לחנכו, וע"ז תי' חזא דבלאו ל"ש חינוך כלל, וב' דאף דבלאו ג"כ שייך חינוך אבל בב"ד ל"ש חינוך. אך הא דא"צ לאמו חייב בסוכה, יתכן דזה הוי חיובא על הקטן ושייך לכל שלא יבטלו הך חיובא בידיים.

ועוד יתכן לומר, דגם חיוב חינוך של שעות האמור ביוה"כ ג"כ הוי מדין חיוב לחנך את בנו, כיון דעכ"פ אין מקיים מצות עיני והוי רק חינוך למצות עיניו [רק דלפ"ז תקשה קצת במתן], אבל לו היינו אומרים כן, כי אז הכל פשוט. ולפי זה נראה דשמאי הזקן דעשה סוכה לכלתו שילדה (סוכה כ"ח ע"א), היינו דס"ל דאף על קטן בן יומו יש חיובא דסוכה, ואף שאינו אב, שייך שיקיים בזה את מצות הקטן, וצ"ע.

ובאמת מלשון המשנה ביומא (פ"ב ע"א) אבל מחנכין אותן לפני שנה לפני שנתיים בשביל שיהיו רגילין במצוות, ושם בגמ' פלוגתא דבן י"א משלימין מדרבנן ולא קאמר בלשון מחנכין, ועיי"ש בסוף דברי הגמ' דתרי חינוכי הוּוּ, עכ"פ י"ל דשם לא אמרינן מדין חינוך כבסוכה, רק מדין שיהיו רגילין במצוות, וזהו דין לחנכן במצוות כבנזיר, ולהכי דימו התוס' להך דנזיר, וע"ז הקשו השתא מחנכין למצוות כ"ש לאפרושי מאיסורא דיהיה חיוב מדין לחנך, ודין ב"ד יהיה שאני מאם, וע"ז תי' דלא שייך חינוך אלא באב, אבל ע"י ב"ד ל"ש חינוך, ול"ש זה לדין סוכה דתינוק שא"צ לאמו חייב בסוכה, דשם הוא משום חינוך דמחייב הקטן, אבל הכא הו"ל רק מצות חינוך וזה ל"ש רק באביו. וע"ז הך' מהילני וכל שבעה בניה וכמש"ל, ותי' דהא הוּוּ רק למצוה בעלמא, אבל האי דא"צ לאמו, כיון דמדרבנן חייב פשיטא דאסורה גם אמו לבטל את מצותו דרבנן, הגם דאינה חייבת לחנכו. ויתכן לחלק לפ"ז בין ב"ד לאם לענין חיוב החינוך שיש לחנכו למצות, וצ"ע.

עכ"פ אי לאו הך חידושה, יתכן לומר הגם דאם אינה חייבת לחנך את בנה להרגילו למצוות וכנ"ל, אבל שייך גם בה חינוך מחמת חיוב הבן, וממילא ל"ק אהילני המלכה, אבל אם ל"ש חינוך אז קשיא למה הושיבה בניה בסוכה. גם מהא דבג' שעורין מקיימין חינוך, לחד מ"ד בסמוך לגדלות, ולחד מ"ד בבן ט', חזינן דחינוך תלוי רק בדבר שעי"ז יתחנך, ויתכן לומר דגם בסוכה הגבוהה מעשרים אמה יתחנכו ע"י למצות סוכה. ויחודש בזה דגם פחות מא"צ לאמו יתכן דחייב לחנכו במצוות דמשום זה יתחייב לחנכו במצות סוכה, רק דקטן בן יומו כבשמאי הזקן ל"ש מה"ט, דעי"ז לא יתחנך כלל במצות, רק דחיובא דרבנן שייך ביה, ולכן פליגי עליה ב"ה.

נדפס לראשונה בספר 'בנין נחום' שי"ל השנה

ותודתנו לעורך הרב מאיר שולביץ שליט"א

ב"ד מצווין להפרישו, ותי' חזא דבלא תעשה ל"ש חינוך, ועוד דל"ש חינוך כ"א באב, והא דהילני המלכה דישבה היא וז' בניה בסוכה, שמא ה' להם אב, או שמא היא מחנכתם למצוה בעלמא. וקשה דמשמע דהם מחדשים לזה מדעתא דנפשייהו דל"ש חינוך רק באב, הא לכאורה זהו גמ' מפורשת בנזיר כמ"ש לעיל דאם אינה חייבת, דז"פ דאם לא גרעה מכל ישראל.

ולפי מה שביארנו א"ש דליכא ראייה מנזיר כלל, דרק בדינא דחינוך דנזיר חייב רק האב, אבל לא בדין חינוך המחויב על הקטן, ע"ז חידשו מדעתיהו דל"ש חינוך אלא באב, דהיינו דלא שייך כלל מצות חינוך כ"א ע"י אב. אבל אי"ז דין בחיוב חינוך דל"ש חינוך כלל, ולהכי הקשו מהילני דמוכח דשייך חינוך גם שלא ע"י אב.

והנה יש לדייק דהקשו מהא דישבו בסוכה ולא הביאו כלל דברי הגמ' דמוכח דהוי צריכים לישב בסוכה דאיתא 'והא כל מעשיה לא עשתה אלא עפ"י חכמים' הרי דמחוייבת, ובפרט שהגרעק"א הך' לתירוצם הב' דלא היה רק למצוה בעלמא, והרי בגמ' מקש'.

ויתכן לומר באופן חדש, דבאמת בגמ' דילן משמע דהוי בהם קטנים וגדולים וכולם ישבו בסוכה, ע"י ברש"י (ג' ד"ה ורבי יהודה) דהק' דאין הוּוּ ז' בנים יושבים בסוכה קטנה כ"כ, אלמא דכל הז' ישבו בסוכה. הגם דבגמ' אמרו רק א"א דליכא חד מינייהו דא"צ לאמו, הרי דיתכן דהי' רק חד, רק כך ה' מעשה דז' בנים כולם ישבו בסוכה, ובזה קשיא להו לתוס' למה ישבו בסוכה, ע"כ משום חינוך, הרי דשייך חינוך גם שלא באב, ותי' מה שתיירצו. אך הגמ' הרי מקשה רק מהא דא"צ לאמו ולא משאר הבנים, משום דיתכן לחדש דמשום לחנכו במצוות יתכן לחנכו ע"י סוכה שאינה כשרה עפ"י דין (ע"ע בריטב"א בסוגיין ובספר מנחת רפאל ע"מ סוכה סי' ג), וכמו דחינוכו למצות נזירות ע"י נזירות שאינה באמת, כיון דהו"ל חולין בעזרה כמ"ש בגמ' נזיר שם [ואולי יתכן דהוי דרבנן], עכ"פ נראה דבכה"ג שייך חינוך, וממילא ל"ק מכל הז' בנים למה ישבו בסוכה, וגם צ"ל דלהך דינא דלחנך את בניו שייך גם בפחות מא"צ לאמו, דשיעור זה הוא רק גדר בחיובא דרבנן לשבת בסוכה, אבל לא בגדר מצות חינוך המוטלת על הבן עצמו, אבל מהך דא"צ לאמו דצריך לקיים מצות סוכה מדרבנן שפיר מקשה בגמ', ויתכן דעל האי לא קאמרי בתוס' דהוי למצוה בעלמא.

אך לכאורה קשה לפי זה, דהרי משום טעמא דל"ש חינוך אלא באב הקשו התוס' ובעו לאוכוחי דליכא דינים על קטן אוכל נבלות, ולפי מה שביארנו דהתוס' מייירי רק לגבי החיוב חינוך של האב להרגיל את בנו למצוות ולא על עיקר המצות חינוך שיש לבן, א"כ מה קשה להתוס' מקטן אוכל נבלות, דהא אף שאין בית דין מצווין להפרישו, היינו משום שעליו ממש אין שום חיוב ומצוה ולכך אין בית דין ג"כ מצווין להפרישו, אך מכל מקום על האב כן יש חיוב להרגילו במצוות. אלא דיתכן לומר דאדרבא לאידך גיסא, דקושייתם על קטן אוכל נבלות היתה רק משום חיובא דחינוך כבנזיר, ומקשים שיהיה חיוב זה אף על ב"ד, הגם שעל האם ליכא, אבל ב"ד שאני דיהיה עליהם חיוב חינוך ויצטרכו להפרישו,

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצר שליט"א
הערות בעניני הלכה. הלכה למעשה יש לשאול לרב

סוכות

כתיב בתורה בסוכות תשבו שבעת ימים וכו' למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבת, וע' מ"ב בשם הב"ח דאף דבכל התורה נחלקו אי מצוות צריכות כוונה, אבל כאן כתיב מפורש בתורה למען ידעו, וחלק מהמצוה שיחשוב על הטעם כי בסוכות הושבת.

וע' בכורי יעקב ועוד דסברי דכמו דצריך שיחשוב בזה בכזית ראשון שיחשוב למען ידעו, ה"ה כל שבעה אין מקיים מצוה אא"כ חשב ע"ז.

וכפשוטו דברי הב"ח הוא מצוה אבל אין מעכב, אבל בבכורי יעקב ס"ל דאולי מעכב. ומה יחשוב במה דכתיב כי בסוכות הושבת? הנה ע' סוכה י"א ע"ב אי ענני כבוד כר"א או סוכות ממש כר"ע.

ולהלכה כתב השו"ע כר"ע שפירש ענני כבוד, אכן ע"ש גר"א שהעיר דהו"ל לפסוק כר"ע סוכות ממש ואכמ"ל. ולכא' לצאת כל השיטות יכוין לב' פירושים של כי בסוכות.

(ומלבד זה ע' חיי אדם כלל קמ"ו שכתב ששניהם אמת ע"ש, וכע"ז כד הקמח ערך סוכה. וע' מו"ז ח"ח בהערה על ח"ו סי' ס"ד שהעיר דחיי"א נגד הגמ'. וע' זמן שמחתינו י' ה' שהביא החי"א. וע' לעיל בשם זכרון אברהם. וע' שפ"א תרמ"ו ותרמ"ז שכתב כחיי"א).

וע' הליכות שלמה מהגרש"ז אויערבך סי' ט' ג' שהיה אומר לכוין בברכת לישב בליל א' על מצוה חיובית של ישיבת סוכה, ושלא להפסיק בין הברכה ובין אכילת כזית פת.

הערות ותגובות בלשה"ק או באנגלית יתקבלו ברצון
במייל bishvileihalacha@themir.org

שמחת יו"ט ושמחת בית השואבה

הוא זמן להתקשר זה לזה. להיות יחד בשמחה ולהגביר את האהבה והשייכות בין איש לרעהו. זהו גדר בעיקר היום טוב, עד שנשתנו דינים חמורים של הוצאה והבערה משום כך. זה הגדר של יום טוב, לשמוח ולשמח את האחרים.

כל הרצונות והמחשבות ישתעבדו לטובת חברינו

יש בכך לימוד עמוק יותר ונפלא, שכיון ששיקף ענין יום טוב הוא בשמחה זה עם זה. הרי אין מציאות שאדם יכול לקיים את החג לבדו. היות והוא צריך לקרוביו ורעיו כדי שיקיים את החג יחד איתם ובלי זה לא נתקיים החג כלל.

ענין זה הוא לא רק במעשה אלא אף במחשבה. שהרי אם אדם חושב רק על עצמו וכלפי חוץ נוהג בקירבה עם האחרים, עדיין אין זה קיום של שמחת יום טוב שמקשרת את האומה זה עם זה, כדברי המשך חכמה. ואדם החושב על עצמו מופקע מעצם השמחה. ולכן נדרש שאף המחשבה וההרגשה יהיו משועבדים בכדי לשמח את האחרים, וזו עבודה נפלאה שכל אחד צריך לעבוד עם עצמו!

ואם כן ביום נפלא זה, שאנחנו באים לשמוח עם רבים מבני הישיבה ב"שמחת בית השואבה" לפני ה' יתברך, הרי נשכח עכשיו מעצמנו! כל המחשבה וכל הרצונות יהיו עכשיו לטובת חברינו. זו השמחה הגדולה והמיוחדת לזמן זה שאנחנו נמצאים בו עכשיו. אין שמחה לבד אלא רק זה עם זה.

רבינו ראש הישיבה זצוק"ל סיים וקרא בהתרגשות: "תשליך את עצמך מעצמך, ותחשוב על השני! רק כך תוכל לזכות לשמחת יו"ט!

ויהי רצון שנזכה תמיד למועדים וזמנים מלאים בשמחה ודבקות חברים, רק מתוך שלום ואחוה. וכך נזכה לקיים רצון ה' בתכלית.

תודתנו לרה"ג ר' בועז רבינסקי שליט"א

ב' מיני המצוות המקשרות לקב"ה ולכלל ישראל

בכל התורה כולה נחלקים המצוות והאיסורים לשני עניינים. מצוות שחיובם הוא מצד בין אדם למקום ומצוות שבין אדם לחבירו. מצוות שבין אדם למקום הן כגון ציצית ותפילין ומזוזה - והן מצוות המקשרות את ישראל להשם יתברך. החיוב שלהן הוא בין אדם למקום, ואין זה שייך לרעיו וחבריו כלל, אלא רק בין היהודי לקונו. לעומת זאת יש מצוות המקשרות את ישראל זה לזה, והן המצוות שבין אדם לחבירו, כגון מצוות גמילות חסדים ותרומות ומעשרות, שנותן אדם לחבירו ומסייע לו בצרכיו, ונוהג עמו ביושר ונזהר שלא לצער את חבריו ולהביאו חלילה לידי הפסד, כל אלו הן מצוות המקשרות ומאחדות את ישראל זה עם זה.

שבת - בין אדם למקום יו"ט - בין אדם לחבירו

כתב במשך חכמה (ויקרא כג, כא ד"ה מקרא) שכמו כן הוא ההבדל בין שבת ליום טוב, והוא שבשבת כתיב "אל יצא איש ממקומו" (שמות טז, כט), והוצאה אסורה, ומלאכת אוכל נפש אסורה, ואם כן, כל איש ואיש יושב בפני עצמו, והוא לבדו יושב ועוסק בתורה, וע"י קיום מצות השבת נמצאים ישראל מקושרים אל השם יתברך 'המרכז האמיתי'. וכעין שאר המצוות שבין אדם למקום שמקשרות את האדם להשם יתברך. אבל יום טוב הוא מן המצוות המקשרות האומה זה לזה, לכן מלאכת אוכל נפש מותרת ואם יבואו אלף אורחים יאפה לחם, עד כי אמרו (פסחים מו, ב) האופה מיום טוב לחול (רבה אמר) אינו לוקה, והאיל וחזי לאורחים. וכולם חייבים לעלות לרגל ולשמוח ולשמח. לכן הותרה הוצאה והבערה, שאם לא כן לא יהיו מקושרים ומאוגדים זה לזה כאחד, עכ"ד.

מלמד אותנו המשך חכמה דבר נפלא, יום טוב

בגדר מצות סוכה - ובטעם קביעותה בחודש תשרי

כתב הטור סי' תרכ"ה וז"ל בסוכות תשבו שבעת ימים וגו' למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם וגו' תלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים וכן הרבה מצות לפי שהוא דבר שראינו בעינינו ובאזנינו שמענו ואין אדם יכול להכחישנו והיא המורה על אמיתת מציאות הבורא יתעלה שהוא ברא הכל לרצונו והוא אשר לו הכח והממשלה והיכולת בעליונים ובתחתונים לעשות בהן כרצונו ואין מי שיאמר לו מה תעשה כאשר עשה עמנו בהוציא אותנו מארץ מצרים באותות ובמופתים והסוכות שאומר הכתוב שהושיבנו בהם הם ענני כבודו שהקיפן בהם לבל יכה בהם שרב ושמש ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות כדי שנזכור נפלאותיו ונוראותיו.

מקור דבריו הוא בגמ' סוכה יא: דנחלקו ר"א ור"ע בטעם מצות סוכה שנאמר בתורה "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל" דר"א סבר דכוונת הפסוק סוכות היינו ענני כבוד שהושיבם הקב"ה במדבר ולכן הוא דצריך לישב בסוכה. ולדעת ר"ע כוונת הכתוב לסוכות ממש ופרש"י שבשעת חנייתן עשו להם סוכות כדי להגן עליהם מפני החמה וזכר לאותם הסוכות ציונו הקב"ה לישב בסוכה. ופסק הטור כר"א דהנך סוכות ענני כבוד היו.

ובב"ח כתב דאיכא למידק בדברי הטור שאין זה מדרכו בחיבורו לבאר הכונה לשום מקרא שבתורה כי לא בא רק לפסוק הוראה או להורות מנהג ואמאי האריך כאן לבאר ולדרוש המקרא דבסכת תשבו. ומכח קו' זו כתב הב"ח דס"ל להטור דכיון דכתב למען ידעו וגו' לא קיים המצוה כתיקונה אם לא ידע כוונת מצות הסוכה כפי פשטה ולכן ביאר לפי הפשט דעיקר הכוונה בישיבת הסוכה שיזכור יציאת מצרים ואף דלא כתב בשאר המצוות שצריך שיכין שום כוונה בעשיית המצוה מפני כי המקיים המצוה כדינה יוצא בה אף על פי שלא היתה לו שום כוונה אבל גבי סוכה שכתוב למען ידעו וגו' משמע ליה שצריך שיכין בשעת ישיבת הסוכה הטעם המכוון במצוה.

ובביאור דבריו נראה דלמד דאליבא דר"ע דס"ל סוכות ממש פי' הפסוק בפ' אמור למען ידעו כו' היינו שצריך שידעו שישבו בסוכות ממש וזהו שצריך שנדע ככוונת המצוה ומ"ש ענין זכירת יציאת מצרים הוא ענין בפנ"ע שבזמן שיצאו ממצרים היה ההושבה בסוכות, אבל אליבא דר"א דאמר ענני כבוד היו הרי שצריך שיכין בישיבה בסוכה לזכור יציאת מצרים וזהו עיקר המצוה ולפי"ז כוונת הכתוב כפשוטו למען ידעו כי בסוכות הושבתי היינו מיד בהוציא מארץ מצרים הושבתים תחת עמוד הענן יומם כו' (ולפי"ז כתב הפרמ"ג והביאו המשנ"ב הלכה דאף שבכתוב אינו מפורש רק ענין יציאת מצרים מ"מ כדי לצאת המצוה כתיקונה על הצד היותר טוב ראוי

הרמב"ן הנ"ל נמצא דדבר זה תלוי בפלוגתת ר"א ור"ע דלר"ע סוכות ממש היו א"כ הזכרון הוא על זה שהלכנו מ' שנה במדבר ולא חסרנו דבר וממילא נכלל במצות סוכה זכר גם לבאר ולמן ולכל חסדי ה' שעשה עמם במדבר, אך לדעת ר"א שענני כבוד היו אכתי צריך טעם למה לא מצינו זכרון לשאר הנסים. ויתכן לומר שהטעם בזה הוא כיון שהמן והבאר הושגו על ידי תלונות בני ישראל והיתה בזה תביעה עליהם שהתלוננו ולא בקשו בדרך כבוד כמבואר במדרש שם ובמן נכשלו בני ישראל בקברות התאוה ועל ידי הבאר נכשלו משה ואהרן שלא נכנסו לארץ לכן לא נתן לנו הקב"ה זכר לאותם דברים שלא נזכרו כשלונום ורק הנס של ענני הכבוד שהיה דבר טוב לנו ולא נכשלו בהם נצטוונו לזכור.

ועי"ש עוד בטור שכתב ואע"פ שיצאנו ממצרים בחודש ניסן לא ציונו לעשות סוכה באותו הזמן לפי שהיו ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל ולא היתה ניכרת עשייתנו בהם שהם במצוות הבורא יתברך ולכן צוה אותנו שנעשה בחודש השביעי שהוא זמן הגשמים ודרך כל אדם לצאת מסוכתו ולישב בביתו ואנחנו יוצאים מן הבית לישב בסוכה בזה יראה לכל שמצוות המלך היא ועי"ש ברמב"ן שכתב וז"ל "ומפני שכבר פירש שענן ה' עליהם יומם ועמוד האש לילה אמר סתם כי בסכות הושבתי שעשיתי להם ענני כבודי סכות להגן עליהם והנה צוה בתחלת ימות החמה בזכרון יציאת מצרים בחדשו ובמועדו וצוה בזכרון הנס הקיים הנעשה להם כל ימי עמידתם במדבר בתחלת ימות הגשמים ועל דעת האומר סכות ממש עשו להם החלו לעשותן בתחלת החורף מפני הקור כמנהג המחנות ולכן צוה בהן בזמן הזה". ומבואר ברמב"ן טעמים אחרים למה נצטוונו לישב בסוכות בתשרי ולא בניסן, דלמ"ד דהוי זכר לענני כבוד הטעם הוא כדי להורות שנס זה לא היה רק בשעת היציאה אלא נמשך כל זמן היותם במדבר ולמ"ד סוכות ממש לא הוצרך לזה ופירש מפני שלא התחילו לעשות סוכות ממש עד ימות החורף ולכן דוקא בזמן זה נצטוונו לעשות זכר דוגמתם.

ולכאורה לדברי הט"ז באמת צריך לבאר אליבא דמ"ד סוכות ממש היו מדוע נצטוונו לעשות זכרון ליציאת מצרים בתשרי הרי כבר הזכרנו נס יציאת מצרים בפסח. ועיין שם שביאר דרצתה התורה שנזכר נס יציאת מצרים ב' פעמים בשנה בניסן בתחלת הקיץ ובתשרי בתחלת החורף ולא תקשי קושיית הטור מדוע נקבע ה"י"ט בתשרי ולא בניסן וכל מה שהקשה כן הטור הוא רק מפני שפסק כמ"ד ענני כבוד היו אבל למ"ד סוכות ממש לא קשה כלל משום דזהו גופא מה שרצתה התורה שנזכר נס יציאת מצרים ב' פעמים בשנה.

והנה נתבאר שרש"י פירש דלמ"ד סוכות ממש היינו מפני החמה שבשעת חנייתן היו עושים סוכות, ובדעת הרמב"ן נתבאר דהיינו סוכות שהחלו לעשותן בתחלת החורף מפני הקור, ונראה דלהרמב"ן באמת כל ימות הקיץ לא עשו סוכות אלא היו דרים באהלים מפני הצניעות ורק

לכיון שתיים שישבנו בסוכות ענני כבוד דבר נסיי וגם הוציאנו ממצרים ובדיעבד אם לא כיון רק לצאת במצוה שצונו הש"י יצא דמצות צריכות כוונה לצאת). ואליבא דר"ע יהיה הזכרון בסוכות הושבתי כמ"ש הרשב"ם ז"ל בפ' אמור שלא לומר כחי ועוצם ידי כו' וכמ"ש הראב"ע ז"ל שאפשר סוכות שעשו בני ישראל בתשרי היה כי בקיץ א"צ לזה שענני כבוד היו מגינים משרב וגשם ובתשרי שהתחיל קצת קור התחילו לעשות סוכות. ולפי"ז מש"כ בקרא בהוציא אותם מארץ מצרים יחס הכתוב את המצוה ליציאת מצרים ככל שאר המצות לומר שעבדים אנו ומחוייבים לעשות מצותיו, משא"כ לר"א שצריך ידיעת הנס הוא ענני כבוד וזה היה מיד אחר יציאת מצרים והטעם שעושים בתשרי הוא משום דאל"כ לא היה היכר זהו פי' הטור לדעת הב"ח.

ועיין שם בט"ז שכתב שלר"ע דס"ל דסוכות ממש היו אין רבותא לעשות זכרון לאותן הסוכות דאיזה זכרון יהיה בדבר אלא שהזכרון הוא שאז יצאנו ממצרים ונמצא שלר"ע תכלית מצות סוכה שלנו אינה כדי לזכור אותן הסוכות אלא שע"י הסוכה נזכור את יציאת מצרים אבל לר"א שענני כבוד היו עיקר תכלית המצוה הוא לזכור את הנס של ענני הכבוד אלא שתלה הכתוב מצוה זו ביציאת מצרים כמו מצות ציצית שאין גוף המצוה לזכור יציאת מצרים אלא שייחס הכתוב מצוה זו אחר יציאת מצרים.

ונמצא דהט"ז מפרש סברת ר"א ור"ע בהיפוך מפני הב"ח דלר"ע דס"ל סוכות ממש עיקר הידיעה הוא לזכור יציאת מצרים שהושיבם בסוכות מיד לאחר יציאת מצרים וקרא דלמען ידעו יציאת מצרים קא, ואילו לר"א שצריך הידיעה ההושבה דרך נסיי בעננים ובהוציא ממצרים ייחס המצוה אחר יציאת מצרים הכוונה בזה שצריכים שתעשו מצות ה' מאחר שהוציא אתכם ממצרים. והרי דנחלקו הב"ח והט"ז בסברות הפוכות, ועיין.

ועיין ברמב"ן עה"ת פר' אמור (כ"ג מ"ג) דמשמע שאף למ"ד סוכות ממש עשו להם הזכרון הוא על אותן הסוכות ודלא כמ"ש הט"ז, שכתב וז"ל "כי בסכות הושבתי את בני ישראל ענני כבוד לשון רש"י והוא הנכון בעיני על דרך הפשט כי צוה שידעו הדורות את כל מעשי ה' הגדול אשר עשה עמם להפליא ששכן אותם בענני כבוד בסוכה וכו' ועל דעת האומר סכות ממש עשו להם החלו לעשותן בתחלת החורף מפני הקור כמנהג המחנות ולכן צוה בהן בזמן הזה והזכרון שידעו ויזכרו שהיו במדבר לא באו בבית ועיר מושב לא מצאו ארבעים שנה והשם היה עמהם לא חסרו דבר". הרי מפורש בדבריו שאף למ"ד סוכות ממש היו הזכרון הוא על אותן הסוכות אלא שבזכירת אותן הסוכות חייבים אנחנו לזכור את כל נסי ה' שעשה עמם במשך ארבעים שנה שהיו במדבר ולא חסרו שום דבר והיה ה' עמם.

והנה במבי"ט בבית אלקים שער היסודות פ' ל"ז ובב"ח סי' תרכ"ה האריכו לבאר טעם הדבר שלא מצינו זכרון רק לנס של ענני הכבוד ולא לשאר הנסים שבמדבר כגון הבאר והמן וכתבו בזה כמה טעמים עי"ש, ולדברי

בתחלת החורף עשו סוכות מפני הקור אבל לרש"י היו עושים סוכות בכל חנייתן מפני החמה.

ובעיקר הדבר יש לעיין דהרי אף למ"ד שמצות סוכה היא זכר לסוכות שעשו במדבר אבל עכ"פ הרי גם הוא מודה שהיה שם ענני כבוד שהגיטו מפני החמה או הקור ולא היו צריכים לעשות הסוכות אלא לצניעות בעלמא אבל מדברי רש"י והרמב"ן מבואר דלמ"ד סוכות ממש עשו את הסוכות להגן מן החמה או מן הקור.

ואולי י"ל דבזה גופא תליא פלוגתת ר"ע ור"א דר"א דאמר שהוא זכר לענני כבוד ס"ל דענני הכבוד היו מגינים מן החמה ומן הקור ולא היו צריכים סוכות בשביל כך רק לצניעות בעלמא והיה מספיק בזה אהלים ועל כן פירש המקרא דמצות סוכה היא זכר לענני כבוד אף דאינו פשוטו של מקרא אבל ר"ע ס"ל דלא הגינו ענני כבוד מן החמה ומן הקור והיו צריכים לעשות סוכות ולכן פירש דהזכר הוה לסוכות ממש שעשו ולא לענני כבוד כפשוטו של מקרא.

והנה הגר"א בשיר השירים (א' ד') כתב טעם נוסף למה שעושים סוכות בתשרי ולא בניסן שכתב וז"ל "סוכות שהוא זכר להיקף ענני כבוד שהיה תלוי בבנין המשכן כידוע ובה יתורץ מה שהקשו למה אנחנו עושים סוכות בתשרי כיוון שהוא נגד היקף ענני כבוד היה ראוי לעשות בניסן כי בניסן היה תחילת היקף עננים אבל נראה לפי שכשעשו את העגל נסתלקו העננים ואז לא חזרו עד שהתחילו לעשות המשכן ומשה ירד ביוהכ"פ ולמחרת יוהכ"פ "ויקהל משה" וצויה על מלאכת המשכן וזה היה ב"א תשרי וכתוב "והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר" ב' ימים הרי י"ג בתשרי ובי"ד בתשרי נטלו כל חכם לב ממשה את הזהב במניין ומשקל ובט"ו התחילו

אם להנמיך הגבוה ואין מזה זכרון לשאר ההגנות אשר הגין עלינו ביציאת מצרים.

ולפי מה שביארנו בדעת הגר"א הרי הדברים מבוארים היטב ומשום דנתבאר בדבריו דעיקר חג הסוכות הוא רק כנגד ענני הכבוד שהסתלקו לאחר חטא העגל וחזרו בתחילת בניית המשכן שהיה בט"ו תשרי, ולא כנגד עמוד הענן ועמוד האש שהיו שם כדי להנחותם הדרך ולהאיר להם ולהנמיך הגבוה וכו', שהרי בזה נתבאר דמקרא מפורש הוא שמעולם לא סרו, ובזה שפיר י"ל דכיון שענני הכבוד היו מעליהם כדי ליקרם ולכבדם שתהא חביבותם לפני המקום ניכרת לכל, והם חזרו בט"ו בתשרי וע"ש אותו המאורה נקבעה המצוה דשיבת סוכה, אשר ע"כ שפיר ציותה התורה לעשות זכר דווקא מלמעלה ולא מלמטה, וא"ש.

אלא דעצם דברי הגר"א צ"ב דהרי בפשטיה דקרא דנאמר בסוכות הושבתי את בני ישראל "בהוציא" אותם מארץ מצרים. משמע דהיינו בתחלת יציאתם ממצרים (עיין משך חכמה פ' בשלח ט"ז ל"ב) ולדברי הגר"א דקאי על העננים שחזרו כשהתחילו לבנות המשכן צ"ב דהרי אי"ז כפשוטו של מקרא שהיה מיד בשעת יציאתם. וכן צ"ב קצת בדברי הרמב"ן דבשלמא מש"כ דקאי גם על נס של המן והבאר אפס"ל דזה היה ג"כ בשעת היציאה אבל מש"כ דקאי על הסוכות שעשו בחורף צ"ב דהרי אי"ז כפשוטו של מקרא. וע"כ צריך לומר דלשיטתם כל זה נכלל נמי בכלל הקרא ד"בהוציא" וכענין שכתב הרמב"ן עצמו בהקדמה לספר שמות דלא נחשבו גאולים ממצרים עד שבנו המשכן וחזרו למעלת אבותם עיי"ש ואם כן אפשר לומר שכל זמן שעדיין לא נבנה המשכן עדיין נחשב שעת "יציאה" ממצרים.

לעשות ואו חזרו ענני כבוד ולכך אנו עושים סוכות בט"ו בתשרי" עכ"ל. ולדבריו א"ש נמי מה שתמהו המפרשים מפני מה אנו עושים זכר לענני כבוד ולא למן ולבאר, ומשום דבאמת לא נקבע על ענני הכבוד שהיו במדבר אלא מה שחזרו כשהתחילו לבנות המשכן. אלא דדבריו צ"ב דהא מקרא מפורש הוא בנחמיה (ט' ה) "אף כי עשו להם עגל מסכה וגו' ואתה ברחמיך הרבים לא עזבתם במדבר את עמוד הענן לא סר מעליהם וגו' ואת עמוד האש וגו' והרי להדיא בקרא שלא סרו כלל כל זמן היותם במדבה, וצ"ב.

וע"כ צריך לחלק דענני כבוד לחוד ועמוד הענן והאש לחוד ומה שהכתוב שם מעיד שלא סרו הוא רק על זאת שעמוד הענן יומם ועמוד האש לילה שנועדו להנחותם ולהאיר להם את הדרך לא הסתלקו גם לאחר חטא העגל, אבל ענני הכבוד שחיפו והקיפו אותם לשם יוקר וכבוד הסתלקו לאחר החטא וע"כ שפיר כתב הגר"א דכיון שהם חזרו רק בט"ו תשרי כשהתחילו לבנות המשכן לכך נקבע חג הסוכות בט"ו תשרי, וא"ש.

ובזה יש ליישב דבר נוסף דהנה ה"ר אליהו מזרחי בפרשת בהעלתך (במדבר י' לד) הקשה למה לא צותה התורה שיעשו בסוכה אחד מלמעלה ואחד מלמטה וארבעה מארבע רוחות דומיא דענני הכבוד. ויעיין שם בב"ח שכתב ליישב עפ"י דרכו דכיון דעיקר מצות סוכה אינה אלא כדי לזכור יציאת מצרים ורק דצורת הקיום הוא ע"י ישיבה בסוכה שצלתה מרובה מחמתה זכר לענני הכבוד שהגיטו עליהם בכל מקום מפני החמה והשרב ומזה יגיע לזכרון שאר נפלאותיו ונוראותיו אשר עשה להגן עלינו ביציאת מצרים, לכך סגי רק בסך מלמעלה שהרי הדבר ידוע שהענן שהיה למטה לא היה להגן מפני החמה כי

מאמר מרן ראש הישיבה הגאון רבי **נתן צבי פינקל** זיע"א

● נאמר בעש"ק וישב כ"ד כסלו תשס"ז ●

ועתה יוצא לאור בהוצאה מיוחדת לרגל יומא טבא דשמחת התורה תשע"ג

חג
הסוכות

"דרכה של תורה" - לקבל המתיקות שבתורה

"וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען" [לז
א] ופי' רש"י [שם, ב] רש"י וישב, ביקש יעקב
לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף. צדיקים
מבקשים לישב בשלוה אומר הקדוש ברוך הוא
לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא,
אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה:

חיי צער תחיה - הדרך להשגה בתורה

שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה: פה, בעולם
הזה, אין מנוחה. המקום להנות מזיו השכינה מתוך
נחת ושלוה הוא רק בעוה"ב. שם אפשר לשבת
ולהידבק בה' יתברך בלי דאגות וטרדות. אולם
עוה"ז דומה לפרוזדור המביא אל התכלית שהיא
עוה"ב, וכאן זהו רק ההיכוי תמצוי שמאפשר ומזכה
לנו את הכלים להגיע לשם, ולכן כאן זה המקום
של העבודה והעמל, לא של שלווה! אלא עבודה
מתוך עמל וטרדה.

וכן מפורש במשנה באבות משנה מסכת אבות [פ"ו
מ"ד] "כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל
ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער

תחיה ובתורה אתה עמל'. זוהי דרכה של תורה בעוה"ז, מתוך קושי ודחק, והקושי אינו מצב שנהיה בעל כרחך, אלא אדרבה הוא הדבר הטוב שעל ידו זוכים לעוה"ב, למקום השלוה והמנוחה האמיתית. "אנו עמלים ומקבלים שכר", היינו על עצם העמלות והקושי שאנו עמלים, והקושי הזה הוא ההשקעה לקבלת השכר בעוה"ב. וזהו מה שהשיב הקב"ה ליעקב אבינו, שהשלוה בעולם הזה היא סתירה למה שמתוקן להם לצדיקים לעוה"ב, ואדרבה לימוד התורה שבעוה"ז יהיה מתוך עמל וקושי.

חיי צער תחיה - להיות מוכן לחיי צער

הראש ישיבה ר' חיים נתן שיחה שלמה על כך שלימוד התורה צריך להיות בלא מותרות כלל אלא רק מתוך הדחק, וכדברי התנא באבות דר"נ [פ"ג ו'] "טוב דבר אחד בצער ממאה בריח", וכן באבות [פ"ה מכ"ג] "לפום צערא אגרא", והיינו שהחשבון לערך העבודה הוא לפי הצעה, והרי שעיקר העבודה שתהיה מתוך צער והראש ישיבה מביא והולך עוד הרבה דוגמאות מחז"ל עד כמה צריכה עבודת ה' ולימות התורה שתהא מתוך צער ודחק בפועל, וכל שיש לו כל שהוא מן המותרות מעבר לדחק וצעה, הרי חסר בעיקר העבודה והשכר לעוה"ב.

אינני יודע אם מותר לומר דלא כהראש ישיבה, אולם יש הרגשה שהפשט במשנה "פת במלח..." וחיי צער" הוא אחר לגמרי. נראה דהנה לא כתוב כלל שצריך ללמוד עם צער ודאגות, אלא צריך להיות מוכן לחיי תורה בתנאים כאלו, ולא דוקא שזה יהיה המצב בכל רגע ורגע, אלא אדרבה אדם צריך לחיות בהרגשה שכל העולם שייך ומוכן להנאתו, וכמ"ש במשנה [סנהדרין לז, א] "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם", ועיי ביד רמ"ה שם 'שכל הנבראים בעולם של מטה, לא נבראו אלא בשביל האדם, כי הא דתניא לקמן (שם ל"ח א) אדם בערב שבת נברא, מפני מה נברא בערב שבת, כדי שיכנס לסעודה מיד. משל למלך בשר ודם שבנה פלטרין ושכללן והתקין סעודה ואח"כ הכניס אורחים. והיינו שכל מה שנמצא וקיים בעולם, כל הבניינים וכל הפלאים שמתחדשים בבריאה, הכל בשביל היהודי שיכול לשבת וללמוד.

ויותר מכך, אם החיוב על לימוד התורה שיהיה מתוך צער ודחק ודאגה, אם כן צריך להבין עבור מי נבנה כל העולם וכל השכלולים, הרי ודאי יש מטרה ותכלית לכל אלפי האלפים של הכלים והחידושים שנעשים כל העת. אלא התכלית היא להנאת ושימוש לומדי התורה. אין כל חסרון

אם יהיה לאדם דירה נאה וכלים נאים, ומותר בהחלט שיהנה מעולם הזה. אבל, צריך להיות מוכן ומתאים לכך שאף בלי כל אלו, גם אם ח"ו יישאר רק עם פת במלח, ימשיך לשבת וללמוד בלי שום שינוי והפסקה. ראינו אצל כל הגדולים שלא קיימו 'חיי צער' בפשט הפשוט של צער ממש, אלא היו שרויים כל הזמן בשמחה גדולה, שמחת חיים וסיפוק. תראו את ה'בית מדרש', הכל מלא שמחה וצעקות של שמחה ומקיימים בהידור 'פיקודי ה' ישרים משמחי לב', מתוך שמחה כפשוטה ולא מתוך עצבות וצער. אולם מאידך כל אחד ואחד צריך להיות מוכן בכל נפשו למצב של 'פת במלח', וכל שינוי שקורה במצבו לא ישפיע כלל וכלל על עמל התורה שלו. ומי שאינו מוכן לכך בכל ליבו, חסר בכל עמל התורה שלו. ומי שמרגיש וחי בתוך הסכמה גמורה ללמוד תורה בכל כוחו גם אם יצטרך לישון על הארץ, הוא זה שמקיים את דברי המשנה 'כך היא דרכה של תורה, פת במלח וכו'.

לפום צערא - הצער שבתוך הלימוד

ומה שאמרו חז"ל "לפום צערא אגרא", הכוונה לצער שבלימוד התורה. עמלות ויגיעה אינם דברים קלים כלל וכלל, יש בהם צעה, יש בהם טירחה וטירדה, וכמו שכותב רש"י בשבת [פת, ב] 'למיימינים בה, עסוקים בכל כוחם וטרודים לדעת סודה: אדם שמטריד את עצמו וטורח ועמל להבין את מה שלומד, ודאי יש לו צער וקושי. ועל הצער הזה כתוב "אנו עמלים ומקבלים שכר". אבל לא כתוב שהצער הוא מכך שהוא מונע את עצמו מכל הנאות.

ולפי"ז מבואר מה שהשיב הקב"ה ליעקב אבינו, שבלימוד התורה ועבודת ה' המתקיימת בעולם הזה, אי אפשר לבקש שתהיה בתוך שלוה ומנוחה. כיון שעמל התורה והצער שמצטערים בעמלות ובהתייגעות בעסק התורה, הוא ההיכי תמצוי לקבל את השכר ולהגיע אל המנוחה והשלוה בעולם הבא. והעיקר שיצער עצמו ויטרד מהמנוחה בתוך עסק התורה וההתמדה, אך לא שייסר את עצמו בהימנעות וביטול כל הנאות שיש לפניו בעולם הזה.

אמנם לכאורה יהיה קשה על הפשט הזה ממה שאמרו חז"ל [הובא בתוס' כתובות קד, א ד"ה לא] 'עד שאדם מתפלל שתיכנס תורה לתוך גופו, יתפלל שלא ייכנסו מעדנים לתוך גופו. ומשמע לכאורה שמעדינים זה סתירה ללימוד תורה. והביאור הוא, שעליו להתפלל שלא ייכנסו מעדינים, כאשר מחפש ומבקש אותם לשם 'מעדינים'

ותאוות. שאם אכן מחפש אחר התאוה בכדי ליהנות ולקבל את הסיפוק שלו מאוכל והנאות, אה"נ וזוהי סתירת מוחלטת לתורה ועל זה צריך כל אחד להתפלל. אולם אם יש לו מעדינים ונהנה מהם בכדי שיהיה לו מנוחה וכך לצורך לימוד התורה, אין בכך כל סתירה. וכמו שראינו אצל יצחק אבינו שצויה ליעקב [כז, ט] "לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טובים ואעשה אותם מטעמים לאביך כאשר אהב". וכי היה ליצחק אבינו 'אהבה' לגדיי עזים, ודאי שלא. אלא היה צריך יצחק למטעמים בתורת היכי תמצוי מטעמים לעונג שבת, מטעמים לשמחת יו"ט, לצורך תלמוד תורה, וכאשר הובאו המטעמים ליצחק לצורך קיום מצוה, לצורך תלמוד תורה, מצא בהם טעם טוב והנאה. ואיך בכך כל חסרון אלא אדרבה זהו חלק מהמצוה שמקיימים בתענוגי האכילה, כמו עונג שבת ושמחת ימים טובים, ופשוט שאין בכך כל סתירה לתורה.

העוה"ז של ת"ח - ה'מטעמים' ש'אהב' יצחק

והנה לכל אחד יש טעם בהנאות, יש אחד שנהנה מדבר אחד וחבירו נהנה בדבר אחר, כל אחד לפי הטעם שטבע בו הקב"ה. וכי יש איזה חסרון בכך שיהיה לאדם 'טעם', פשוט שאין זה חסרון כלל. מתי זה חסרון, כאשר משתמש בטעם שטבע בו הקב"ה לשם השגת התאוה. כאשר כל העולם שלו נכנס בתוך ה'שניצל' אז זה איום ונורא, אז זה מונע אותו להצליח בעמל התורה וגומר לו את כל השכר והעונג השמור לעוה"ב. על זה אמרו חז"ל שצריך להתפלל בלי הפסקה שלא ייכנסו המעדינים לתוך גופו, כאשר מכניס אותם בתורת מעדינים למטרת תאוותיו.

זכורני מר' חיים קמיל, שהיה לו בהחלט טעם במאכלים, האם זה הפריע לו, האם זה גרם לו לחסרון בלימוד התורה. ההיפך הגמור, זה היה לו לסיוע ועזרה בלימוד התורה. הגדר של אכילתו היה כמ"ש אצל יצחק [שם] "ותעש אמו מטעמים כאשר אהב אביו". יש 'מטעמים' ויש 'מטעמים'. יש מטעמים שמחפשים אותם משום שהטעם הוא העיקר והתכלית, וכל האכילה היא רק לצורך סיפוק התאוה, ואז זה דבר נורא. ויש מטעמים כאשר אהב יצחק, שיש להם תכלית להיות אמצעי לסיוע ועזרה בלימוד התורה ועבודה ה'. וזו היתה אכילתו של ר' חיים קמיל, בתורת "מטעמים" של יצחק אבינו שאמנם היה בהם הנאה וטעם, אולם הכל עבור ההכנה ללימוד התורה ועבודה ה', וכאשר הם משמשים לצורך זה, הרי הם כדבר חיוני ומוכרח ולא בתורת 'מותרות' שהם מלשון

תוספת ודבר מיותר שאפשר להסתדר גם בלעדיו. היתר הנאת עוה"ז – בתנאי שיסגל עצמו גם ל'פית במלח'

וכאמור, עיקר החילוק בין מטעמים של מותרות למטעמים של עמלי התורה, הוא בשאלה מה יקרה אם יקחו ממנו את המטעמים. ההיתר והענין ליהנות ממעדני עולם הזה, הוא רק על תנאי שגם אם כבר לא יזכה במטעמים ומעדנים, ימשיך ללמוד ולעסוק בתורת מתוך אותו העמל והיגיעה בלי שום חסרון והפסקה. אז יהיו אלו מטעמים, מאותו השולחן של יצחק אבינו. אולם אם מרגיש בעצמו שהוא כבר 'תלוי' במטעמים ובתענוגות, ואם יחסר לו קצת ממה שרגיל, מעדן כזה או מעדן כזה, הכל משתנה אצלו ושוב אינו יכול ללמוד כמו שצריך ולהתפלל כמו שצריך, על כאלה חיים אמרו חז"ל 'עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו. בכדי שיוכל באמת להיות דבוק בתורה ולא לתלות את עצמו בכל ההנאות והתאוות.

נספר לכם מעט על עצמי: אדם יודע מה שהולך אצלו. לפעמים קשה לתפקד... קשה הדיבור וההליכה... אם הייתי נכנע למצבים האלו, לא הייתי עושה כלום! הסוד הוא להמשיך הלאה, לא להיכנע! זה ההכרחי, זה הפשט "לפום צערא אגרא", לא במלחמה נגד ההנאות והתאוות. שינה ממה שיש לו. השכר הוא על המלחמה שנלחם כל יום. נגד הניסיונות, נגד הקשיים בעבודת ה' הקבועה שלו, נגד הקשיים בעמל וטרדת התורה. על הצער הזה שמור לו שכר בלי גבול. על זה צריך לבקש ולהתפלל שזוכה שהטעם הטוב שיהיה לנו, לא יהיה רק מענייני עולם הזה והתענוגות. אלא שהטעם יהיה מהתורה. מההצלחה בעמל ובהתמדה, מההצלחות האלו צריך לקבל את כל הטעם והשמחה.

עוד נספר לכם, איך היה נראה הלימוד עם ר' חיים קמיל. הוא היה אומר לי סברא, והיה שואל

אם זו סברא טובה. אמרתי לו "כן, זה די טוב", ר' חיים היה צועק, "מה, זה טוב? זה מתוק?" הוא לא נתן שהלימוד יעבור, להסכים שזה טוב ולהמשיך הלאה. אלא לצעוק שזה מתוק. להגיע לתכלית ההנאה מכל סברא, להרגיש את המתקנות בכל העצמות, ורק אחר כך להמשיך בחור מחדש סברא, חושב על תירוץ לקושית רעק"א, אפילו שקשה לתרץ רעק"א, ואפשר גם שהתירוץ לא נכון, אבל הוא חידש, הוא אומר סברא, איזו תענוג הוא צריך להרגיש בכל נפשו. שמחה שאין כמותה. נו, אז אם באותו רגע הוא יקבל איזה ארוחה טובה, שייך לומר שזה סתירה לעליה שלו, לעמל שלו, ודאי שלא. אברכים ישבו הלילה בסעודת ליל שבת, ויאמרו שהמרק נפלא, שהקומפוט נפלא, זה כלל וכלל לא מותרות. אם הם עמלים בתורה ומקבלים את השמחה והסיפוק שלהם מהלימוד, אין זה בכלל מותרות. הכל תלוי בגישה ובדרך שמתייחסים לכל דבר, האם ההנאה היא העיקר או שהיא רק הטפל להנאה ולתענוג האמיתי? והאם בשעה ש'מרק' ו'קומפוט' לא יהיה מובן מאליו, האם גם אז ימשיכו באותו העמל. אז ודאי אין זה מותרות, אלא בכלל מה שאמרו חז"ל "בשבילי נברא העולם".

ר"ש בן חלפתא התפלל להתענג בשבת שלא בדוחק

הראש ישיבה ר' חיים מביא מדרש [שמו"ר פרשה נב] 'מעשה בר"ש בן חלפתא שבא ערב שבת ולא היה לו מאן להתפרנס. יצא לו חוץ מן העיר והתפלל לפני האלקים וניתן לו אבן טובה מן השמים, נתנה לשולחני ופרנס אותה שבת, אמרה אשתו, מהיכן אלו, אמר לה ממה שפרנס הקדוש ברוך הוא. אמרה, אם אין אתה אומר לי מהיכן הן איני טועמת כלום, התחיל מספר לה, אמר לה כך נתפללתי לפני האלקים וניתן לי מן השמים, אמרה לו איני טועמת כלום עד שתאמר לי שתחזירה מוצאי שבת, אמר לה, למה, אמרה לו, אתה רוצה שיהא שולחן חסר ושולחן חבירך

מלא' וכו' עיי"ש. והראש ישיבה ביאר שבאמת לא היה להם כלום לצורך שבת, ועל זה היה המו"מ ביניהם אם להכין צרכי השבת על חשבון שכר העוה"ב.

וקשה על זה, אם לא היה לו כלל צרכי השבת, איך ביקשה האשה למנוע אותו מלהשתמש באבן היקרה, הלא יש עליהם חיוב לסדר את צרכי השבת משום כבוד השבת, ואין כאן מקום לחשבון מה יהיה בעוה"ב אם שולחן חבירך יהיה מלא וכו'. ואיך נמנעה האשה מלהשתמש באבן. אלא על כרחך צ"ל, שאין הפשט שלא היה להם צרכי שבת בכלל, אלא היו יכולים לקיים את השבת בדחוקות, ולא היה זה שולחן מכובד ומפואר כ"כ. ועל זה הלך ר' שמעון בן חלפתא וביקש מהקב"ה, היינו שרצה להשיג יותר ממה שהיה לו בדוחק, מה שלכאורה היה אפשר לראות כמותרות, על זה גופא ביקש והתפלל לנס, והקב"ה שלח לו אבן יקרה מהשמים. והיינו שבמקום שצריך להתענג ולהרבות מטעמים, הרי שצורך זה נחשב לעיקר הדין ולא שייך ל'מותרות' כלל. ועל זה גופא היה הדין ודברים עם אשתו, אם צורך זה שהוא יותר ממה שיש להם על ידי הדחק, ראוי לבוא על חשבון השכר שבעוה"ב.

והעיקר העולה מכל זה למעשה, שתכלית התענוג והמתקנות בעולם הזה צריך לבוא מתוך העמל וההשגה בתורה. ומי שנהנה בכל עצמותיו מסברא טובה, מתירוץ טוב, א"כ כל ההנאות האחרות לא תופסות אצלו מקום ואינם בכלל התכלית עבורו. וכל ענייני העוה"ז אינן משמשים לו אלא בתורת כלים וסיוע להמשך עבודת ה' ועסק התורה התמידי. וירגיל את עצמו להרגיש כל הזמן שגם אם המצב יהיה יותר קשה, וגם אם לא יוכל להשתמש בכל המטעמים שיש לו עתה, מ"מ לא ייגרם לו כל חסרון בעסק התורה וימסור את כל כוחו להמשיך ולהתמיד בלי שום הפרעה כלל. ואם נזכה לכזו הרגשה, נשב על שני שולחנות, הן בעוה"ז במנוחה ושלווה לעוה"ב.

Below is an English adaptation of this weeks' Parsha Preview which can be heard live every Wednesday at 2:15

The Simchah of Z'man Simchaseinu

Harav Hagaon Moshe Aharon Friedman Shlit"א

The Gemara (*Avodah Zarah* 3) describes how, *le'asid lavo*, the nations of the world are going to complain to Hakadosh Baruch Hu that they also want a *chelek* in Torah, and the Ribbono Shel Olam is going to give them the mitzvah of succah. The nations will go and build their succahs, and then Hakadosh Baruch Hu is going to make it unbearably hot, and every one of them is going to kick the succah and leave it. Then, Hashem will laugh at them that they couldn't handle the mitzvah of succah.

Asks the Gemara: The Yidden will also leave the succah in those conditions, because the halachah is that מצטער פטור מן הסוכה, one who is suffering is exempt from the succah. If it's too hot to be in the succah, why are the nations faulted for leaving? The Gemara answers that when the Yid leaves the succah because he's מצטער, he goes out with a sigh – unlike the gentiles, who kick the succah. Why does Hashem choose the mitzvah of succah to test the nations with? Furthermore, why will He choose to make the sun blaze in order to make it impossible for them to sit in the succah? He could send mosquitoes, or He could make it rain. And finally, how is the mitzvah of succah an answer to the nations' request for a *chelek* in Kabbalas HaTorah?

Perhaps we can explain this as follows. A succah is made for shade, as the *passuk* states (*Yeshayah* 4:6): וְסֹכֵה תְהִיָּה לְצֹל יוֹמָם. A succah remains a succah even if it is invaded by mosquitoes, and even if it rains. But if the succah does not provide shade from the blistering sun, then it's simply not a succah.

The Ribbono Shel Olam is giving the nations a mitzvah of succah, and then He is creating a situation in which it is not only that the nations are מצטער, but their succah is not a succah at all. What is the message He is sending them?

The *passuk* says in Shir Hashirim: בְּעֵץ דְּרוֹרֵי בְּיַן הַבָּנִים בְּצֹלוֹ: פתפוחים בעצי הניער כן דודי בין הבנים בצלו. The Midrash explains that an apple tree doesn't really give much shade. When the nations come to the apple tree and see that it does not provide shade, they run away from it.

But when Klal Yisrael come to the apple tree, they decide that they want to stay in the shade of the apple tree.

Does an apple tree give shade or not? If it does, why did the nations run away? And if it doesn't, why did the Yidden stay?

The answer is that it depends what you consider shade. The nations are looking for *gashmiyus*, to fulfill their desires and to do *aveiros*. Therefore, when they come to the apple tree they don't see shade. In contrast, Klal Yisrael understand what this world is about, and that the goal is to connect to the Ribbono Shel Olam and to *ruchniyus*, and they therefore realized that the apple tree does give shade: בְּצֹלוֹ צִילָא דמרהימנותא, the חפדתי וישבתי.

Le'asid lavo, the nations kick the succah on their way out, because they don't see that it is providing any shade at all. They don't see the בְּצֹלוֹ חפדתי וישבתי. The Yidden, however, understand that בְּצֹלוֹ חפדתי וישבתי, and that the shade of the דמרהימנותא is the possibility to connect to the Ribbono Shel Olam.

There's a beautiful explanation from R' Yosef Chaim Sonnenfeld on this *passuk*, בְּצֹלוֹ חפדתי וישבתי, which he ties this in to the end of the Yom Tov of Succos – Simchas Torah.

R' Yosef Chaim notes that the first and last letters of the first and last *pesukim* in the Torah spell בְּצֹלוֹ. Parashas Bereishis starts with the *passuk*: בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, whose first letter is *beis* and whose last letter is *tzadi*. Parashas Vezos Habrachah ends with the *passuk*: וְלֹאֵל הַיָּד הַחֲזָקָה וְלֹאֵל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מִשָּׁה לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל, whose first letter is *vav* and whose last letter is *lamed*.

R' Yosef Chaim calculated that the product of *beis* (2) multiplied by *tzadi* (90) is 180, and the product of *vav* (6) multiplied by *lamed* (30) is also 180. The sum of 180 plus 180 is 360, equivalent to the gematria of Shas (300 + 60), which represents *kol haTorah kulah*. Accordingly, בְּצֹלוֹ חפדתי וישבתי is a reference to *kol haTorah kulah*, and it encompasses all of Torah, from the first *passuk* of Bereishis to the last *passuk* of Vezos Habrachah. The idea of בְּצֹלוֹ hints at Shas, at having a *she'ifah* to know all of Torah, which brings one to

a higher level of connection with the Ribbono Shel Olam. And that's what Succos is about.

Finding Happiness Under Hashem's Shade

Succos is also *שמחתנו*, and there are various facets to the unique simchah of Succos. The Maharal writes that each of the Shalosh Regalim has a theme. The theme of Pesach, the time of Yetzias Mitzrayim, is *emunah* in the existence of Hashem. On Shavuos, the theme is *emunah* in *Torah min hashomayim*. The theme of Succos is the *עניי הכבוד*, which symbolized Hashem's *hashgachah pratis*. So the simchah of Succos stems from the *hashgachah pratis*.

When a person is down because he thinks things aren't going the way they should, and he has *tzaros* and *nisyonos* and all kinds of worries, what can uplift him and give him simchah is the realization that there's *hashgachah pratis*. *לְשׂוּי וְעֵשִׂי עָגוּת* works on a personal level for him. If a person really believes in it and works on it, this can bring him to deep simchah, for what does he have to worry about? The Ribbono Shel Olam runs the world! Everything is under control – not his, the Ribbono Shel Olam's.

We find a similar idea expressed in a different facet of the symbolism of the Shalosh Regalim. The Tur writes in Hilchos Rosh Chodesh that Pesach corresponds to Avraham Avinu, who said: *לְשׂוּי וְעֵשִׂי עָגוּת*, which were *matzos*. Shavuos corresponds to Yitzchak, because the shofar used at Mattan Torah came from the ram of the *akeidah*. Succos corresponds to Yaakov, about whom it says: *וְלִמְקַנְהוּ עֵשֶׂה כֹּפֶת*.

The *לְשׂוּי וְעֵשִׂי עָגוּת* of Avraham Avinu was an expression of his chessed; the ram of the *akeidah* was an expression of the *gevurah* of Yitzchak. But what was so significant about Yaakov's building succahs for his animals?

The Midrash teaches that Yaakov Avinu had 600,000 sheep, corresponding to the *neshamos* of Klal Yisrael, and he cared for each one individually with "*hashgachah pratis*." Similarly, Hakadosh Baruch Hu is our shepherd, Who watches over each of us with *hashgachah pratis*: *אֲנִי צֹאֵן וְאַתָּה רֹעֵנִי*.

Indeed, a *passuk* in Shir Hashirim, *שְׁמְאֵלוֹ תִּתֵּחַ לְרֹאשִׁי וְיִמְיֵנו תִּתְּבֶקֶן*, gives this description of the relationship between Hashem and Klal Yisrael. *שְׁמְאֵלוֹ תִּתֵּחַ לְרֹאשִׁי* refers to Rosh Hashanah, while *תִּתְּבֶקֶן* refers to the succah, which is an embrace from Hashem. Hoshana Rabbah, the day of the *aravos* – which represent lips – is a *neshikah*, and Shemini Atzeres is *yichud*. This reflects the tremendous connection and closeness, on a personal level, between every one of us and the Ribbono Shel Olam. *That* is what brings the simchah of *שמחתנו*, the feeling of knowing that Hashem is taking care of everything.

Leaving the Galus of the Succah

Another aspect of the simchah of Succos is that Succos is the time of *תְּשׁוּבָה מֵאֲרָבָה*. After Aseres Yemei Teshuvah and Yom Kippur, we go into "*galus*," into the succah. But then, we leave the "*galus*." What happened? What makes us able to leave this *galus*?

One explanation is that after Simchas Torah and its Kabbalas HaTorah, a person can face the challenges of the whole year. We can explain it another way, however. There are ten days from Rosh Hashanah till Yom Kippur, which are days of *תְּשׁוּבָה מֵאֲרָבָה*. The next ten days, the ten days from Yom Kippur through Hoshana Rabbah, are days of *תְּשׁוּבָה מֵאֲרָבָה*. We know that *תְּשׁוּבָה מֵאֲרָבָה* transforms *זְדוּנוֹת* into *שְׂגוּת*, and *שְׂגוּת* require one to go into *galus*. After we do *תְּשׁוּבָה מֵאֲרָבָה*, however, we can leave the *galus*, because our *זְדוּנוֹת* have been transformed into *זְכוּיוֹת*. That's the *gevaldike* simchah of Succos – the *תְּשׁוּבָה מֵאֲרָבָה*.

This idea is also derived from the Gemara that says (*Succah* 53a): *אִשָּׁה: הִיְתָה בּוֹרֶרֶת חַטִּים לְאוּר שֶׁל בֵּית הַשׁוֹאֵבָה*. The word *חַטִּים* can be read *chet yam*, as if to say, "You can go retrieve the sins that you threw into the sea when you did *תְּשׁוּבָה מֵאֲרָבָה* and said Tashlich, because now that you did *תְּשׁוּבָה מֵאֲרָבָה*, those sins have been transformed into merits." The esrog represents the heart, on one hand, and the *yetzer hara*, on the other hand. The final letters of the words *pri eitz hadar* are *yud, tzadi, reish*, which spell *יצר*. Similarly, the *passuk* describes the *eitz hadaas* as *וְנִחְמָד*, which the Targum translates as *וּמְרַג*, which is similar to the word *אתרגו*.

The fact that the esrog represents both the heart and the *yetzer hara* is no contradiction, because when you do *תְּשׁוּבָה מֵאֲרָבָה*, even the *yetzer hara* is transformed into good and is channeled toward fulfilling the will of Hashem. And we derive *gevaldike* simchah from that as well.

Finding Happiness With What We Have

There's also another point that brings great simchah on Succos. The Vilna Gaon cites a Midrash that asks: How do we know that Avraham Avinu kept the mitzvah of succah? Because the *passuk* says: *וְהוּ בָּרַךְ אֶת: אַבְרָהָם בְּכָל*. How does this show that he kept the mitzvah of succah? The Vilna Gaon explains that *בְּכָל* is an acronym for three mentions of Succos in the Torah: *בְּכָל תְּשׁוּבָת שְׁבַעַת יָמִים* starts with a *beis*, *בְּכָל תְּשׁוּבָת שְׁבַעַת יָמִים* starts with a *kaf*, and *בְּכָל תְּשׁוּבָת שְׁבַעַת יָמִים* starts with a *lamed*. Avraham, who is *בְּכָל*, therefore has a direct connection to succah.

Furthermore, the gematria of *סוכה*, when the letters are spelled out in their full form, is 248, which is equivalent to the gematria of Avraham. Avraham is *בְּכָל*. Similarly, Yaakov Avinu said: *יֵשׁ לִי כָל*, in contrast to Eisav, who said: *יֵשׁ לִי רָב*. Yaakov says, "I have everything I need, and I'm happy," while Eisav always wants more and more. The concept of feeling that we have everything we need is central to the message of Succos, when we leave our *קִבְע* for a *דִּירַת עֵרָא*. The feeling of being happy with what we have is precisely what the simchah of Succos is all about, connecting to the level of the Avos, who were *bakol, mikol, kol*.

The *passuk* in Koheles says: *לֵב חָכָם לִימְיָנו וְלֵב כְּסִיל לְשִׁמְאֵלוֹ*, and the Bas Ayin offers this explanation. The letters to the "right" of the letters *lamed* and *beis* (which spell *לב*) are *chaf* and *alef*, which spell *אך* – which is used in the Torah to limit or reduce. Accordingly, *לֵב חָכָם לִימְיָנו* means that a wise person is one who wants less and is happy with what he has. The letters to the "left" of *beis* and *lamed* are *gimmel* and *mem*, which spell *גַּם* – more. Therefore, *לֵב חָכָם לִימְיָנו* means that a fool wants more and more.

Going into the succah is supposed to help us internalize this message and be *b'simchah* with what we have. A person has to be completely enveloped in the succah, however. If someone's body is mostly in the succah, but his table is inside the house, he's still attached to the house, and he's not *yotzei* – *גִּזְרֵה שְׂמַא יַחֲזוֹר אַחַר שְׁלַחֵנוּ*. To fulfill the mitzvah of succah and attach oneself to the message of the succah, one has to be completely inside the succah.

The message of Succos is to be *b'simchah* with what we have, *b'simchah* with the Hashem's *hashgachah pratis*, and *b'simchah* with *תְּשׁוּבָה מֵאֲרָבָה*.

Halachos of Succos Part 1

Harav Hagaon Meir Tzvi Shpitzer Shlit"א

The Mitzvah of Succah

The succah must have two-and-a-half walls in order to be kosher. There are many different combinations of walls, and the width of each individual wall and of the general succah will affect the kashrus of the succah. One should therefore consult with a rav when building a succah that does not have four clear walls.

The walls must be strong enough לעמוד ברוח מצויה – they should remain erect even when there is a normal wind. This means that the minimum of ten *tefachim* at the bottom of each wall needs to be built from a strong material that will remain stationary. However, the Chazon Ish holds that the "wall" is allowed to move providing that it doesn't move far enough to lose its halachic status of being a *mechitzah* – i.e., it will not blow away.

Therefore he allows one to build a succah that consists of a metal frame covered with material.

The Obligation of Sitting in the Succah

The *passuk* says: בפסכת תשבּוּ שְׂבַע יָמִים, which means that if one wants to eat an *achilas keva*, more than a *k'beitzah* of bread, cake, or the like during Succos, he must eat it in the succah, but he is not obligated to eat bread or mezonos in the first place. On the first night of Succos, however, men are obligated to eat in the succah, and therefore to eat a *k'zayis* of challah. This halachah is learned from a comparison to Pesach, where there are 2 mitzvos, firstly a mitzvah of שְׂבַע יָמִים שְׂבַע יָמִים, but no obligation to eat matzah every day. Secondly on the first night of Pesach only, there is an obligatory mitzvah to eat matzah, as the *passuk* says: בַּעֲרֹב תֹאכְלוּ מִצַּת. Just as Pesach has two levels of mitzvos – one obligatory and one optional – with regard to eating matzah, so, too, does Succos have two levels of mitzvos with regard to eating in the succah.

The Torah explains that the reason for the mitzvah of eating in the

succah is: לְמַעַן יִדְעוּ דוֹרֹתֵיכֶם כִּי בְּסֻכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ: – in order that your descendants should know that Hashem placed Klal Yisrael in עֲנִי כְבוֹד in the Midbar. The *Mishnah Berurah* writes that since the Torah specified that the mitzvah is: לְמַעַן יִדְעוּ, part of the mitzvah is to think, when eating in the succah, about the fact that Hashem placed Bnei Yisrael in עֲנִי כְבוֹד in the Midbar.

A woman is not obligated to sit in the succah even on the first night of Succos, but whenever she does eat there on Succos, she is performing a mitzvah.

לישב בסוכה The Brachah of

One makes the brachah לישב בסוכה only if he is eating more than a *k'beitzah* of bread or *mezonos* food such as cake, cookies, crackers, etc. There are those who hold that if one is sitting in the succah for an extended period of time he should say לישב בסוכה even if he is not eating.

The brachah of לישב בסוכה will extend for as long as a person is sitting in the succah in which he made the brachah. However, if he eats a meal in which he said לישב בסוכה and then bentches and goes to eat in another succah, he must make another brachah in the next succah.

As mentioned earlier, eating only necessitates a succah if one is eating a *k'beitzah* of *hamotzi* or *mezonos* such as cake, etc. Even so, many try to be *machmir* and refrain from eating or drinking anything outside the succah.

In contrast, sleeping does not have a minimum *shiu*, and even the shortest nap requires a succah.

The Mitzvah of Arbaah Minim

The *mitzvah d'Oraysa* of *netilas lulav* for anyone outside the Beis Hamikdash was only on the first day of Yom Tov, as the *passuk* says: וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן. The mitzvah for each individual around the world was only on the first day, *min haTorah*. In the Beis Hamikdash there was an additional *mitzvah d'Oraysa* to shake lulav all seven days

of Succos, as derived from the *passuk*: וּשְׂמַחְתֶּם לְפָנָי ה' אֲלֵקֵיכֶם שְׁבַעַת יָמִים.

Nowadays, we have a mitzvah d'rabbanan of *netilas lulav* on the other six days of Succos, *zecher l'mikdash*.

According to most Rishonim, the *mitzvah d'Oraysa* of seven days, which is learned from the *passuk*: וּשְׂמַחְתֶּם לְפָנָי ה' אֲלֵקֵיכֶם שְׁבַעַת יָמִים, applies only in the actual Beis Hamikdash, and it therefore cannot be performed nowadays. However, there are those who say that according to the Rambam, the definition of אֲלֵקֵיכֶם includes the entire Old City of Yerushalayim. According to them, even today, if one is in the confines of the walls of the original Yerushalayim, there will be a *d'Oraysa* obligation of *netilas lulav*.

Many men in Yerushalayim and Eretz Yisrael practice the *hiddur* of going to the Old City on Chol Hamoed during the day, thereby obligating themselves *d'Oraysa* to shake lulav there, according to this interpretation of the Rambam.

It's sufficient for this *chumra* to be performed in the walls of the Old City; one does not have to be specifically at the Kosel.

The Ownership of Arbaah Minim

On the first day of Succos, one is *yotzei* the mitzvah of *arbaah minim* only if he actually owns the *minim*, not if he borrowed them, as the *passuk* says: וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן. For *bnei chutz la'aretz* who have two days of Yom Tov, the obligation of owning the *arbaah minim* also applies on Yom Tov Sheini. The other days of Succos, when shaking lulav is a *takanah d'rabbanan zecher l'mikdash*, one does not need a *kinyan*, because there's no *din* of לָכֶם. However, on the first day – or the first two days for *bnei chutz la'aretz* – if someone is using someone else's *arbaah minim*, he must actually acquire them. In order to do this, both the original owner and the recipient must have in mind that when the recipient picks up the *arbaah minim* to do the mitzvah, he is also lifting them to effect a *מעשה קנין*, an act of acquisition.

After the recipient makes the brachah and shakes the *arbaah minim*, the original owner should then lift them up, to effect another *מעשה קנין* and thereby reacquire them for himself. If the original owner is in his own home, he will automatically be *koneh* the *arbaah minim* when the person who used them puts them down with the intention of relinquishing ownership, because his house will be *koneh* as a *קנין חצר* on his behalf.

Sometimes, the person who owns the *arbaah minim* does not want to give them away as a present and rely on the recipient to return them. Instead, he gives the *arbaah minim* as a *מתנה על מנת להחזיר*, a gift that is conditional upon its being returned. This is halachically acceptable; it is an acquisition with a condition attached, and not just a mere borrowing of *arbaah minim*. Therefore, the person who uses these *arbaah minim* is *yotzei*. This is the most common way in which people give *arbaah minim* to others on the first two days of Yom Tov.

The Procedure of Netilas Arbaah Minim

Lechatchilah, one should tie the lulav, hadassim, and aravos together. The *minhag* is to use a lulav leaf to do so. Some people make a *koishikel*, which is a series of loops; others tie an actual knot to hold the three *minim* together, and some do both of the above. Ideally, the

hadassim should be a little higher than the aravos.

Before making the brachah one should take the lulav in his right hand, with the spine facing him, and the hadassim on the right, aravos on the left. He should then take the esrog and hold it upside down in his left hand, close to the aravos. Some say there should not even be any space between them. This applies both to the time of the main mitzvah of holding the *arbaah minim* and to the subsequent shaking. One then proceeds to make the brachos – on the first day two brachos (*al netilas lulav* and *shehechyanu*), on the other days one brachah. After he says the brachos, he should turn the esrog right side up, with the pitam at the top, and shake the *arbaah minim* three times in all six directions.

There are many *minhagim* about the order of the directions toward which to shake the *arbaah minim*; one is *yotzei* by following any of these *minhagim*. However, the prevalent *minhag* among those who daven Nusach Ashkenaz is that one shakes first to the east, and then continues to his right, toward the south, and then west, north, and finally up and then down.

When releasing the *arbaah minim*, one should first put down the esrog and then the lulav. However, some people have the *minhag* to first pick up the esrog and only then the other three *minim*; these people will do the reverse at the end, putting down the lulav first and then putting down the esrog.

On Yom Tov Sheini, one does not say *shehechyanu* on the mitzvah of shaking *arbaah minim*, even though he does say *shehechyanu* the night before – during Hadlakas Neiros, for the women, and during Kiddush, for the men.

Men are not allowed to eat before netilas lulav.

A leftie should hold the esrog in his right hand and the lulav in his left hand with the spine facing toward him. The hadassim should be on the right, as for everyone else. This means that the esrog will be next to the hadassim instead of the aravos.

On Shabbos we do not shake lulav, because Chazal made a *gezeirah* lest one come to carry them four *amos* in the *reshus harabbim*.

Hoshanos

In shul, the *mispallelim* circle the *bimah* with *arbaah minim* as a *zecher* of the Beis Hamikdash, where they circled the *mizbei'ach*. While encircling the *bimah*, we say the Hoshanos printed in the *siddur* or *machzor*. This practice generates such great simchah that an *avel* during the year of the *petirah* of a parent is prohibited from participating in the Hoshanos and going around the *bimah*.

In some shuls, Hoshanos are done immediately after Hallel, since we are already holding the *arbaah minim*. In other shuls, after Hallel the *arbaah minim* are put down, to be taken in hand again after Mussaf, for Hoshanos. The reason for this *minhag* is that in the Beis Hamikdash they circled the *mizbei'ach* after the Korban Mussaf was brought.

Even on Shabbos, when we do not shake the *arbaah minim*, we still say Hoshanos in shul, without the *arbaah minim*.

Hoshana Rabbah

On Hoshana Rabbah we daven for water, *parnassah*, and *geulah*. At

first we hold the *arbaah minim* and say Hoshanos seven times while walking around the *bimah*. Later we hold the aravos by themselves. The *minhag* is to take five aravos and tie them together with a lulav leaf. If one does not have a spare lulav, one should ask a *shailah* as to whether he is permitted to take a leaf from his own lulav for the purpose of tying his aravos.

After saying all the Hoshanos holding the aravos, we bang the aravos on the floor five times. Although halachically five bangs are sufficient and one does not have to knock off all the leaves, there are those who continue banging the aravos on a chair until all of the leaves fall off. Some people put the used aravos on top of the *aron hakodesh*; others keep them at home as a *shemirah* for themselves. Still others burn them, either with the baking of the matzos or with the burning of the chametz. In any case, the aravos should not be discarded like regular garbage.

On Hoshana Rabbah one should not start dismantling any part of the succah or its contents until the end of the day; one may only take down what he needs to use when it is close to evening. After Yom Tov we may dispose of the *s'chach*, but because the it was used for a mitzvah, even after Succos one should take care not to walk on it.

Shemini Atzeres

There is a *d'Oraysa* obligation to dwell in the succah for seven days, including Hoshana Rabbah, but Shemini Atzeres is its own separate Yom Tov, and one is not obligated *al pi Torah* to dwell in the succah then. In *chutz la'aretz*, however, there are 2 opinions about sitting in the succah. The accepted *minhag* in *litvishe* circles is to act on Shemini Atzeres as if it is a *safek* of Hoshana Rabbah and also a *safek* of Shemini Atzeres, just as with every Yom Tov Sheini, when a person must conduct himself as if the day is a *safek* of the Yom Tov of the previous day. Never the less we do not recite *לישב בסוכה*, because doing so would be a *bizayon* to Shemini Atzeres. However many Chassidim do not eat in the succah on Shemini Atzeres; each person should follow his *minhag*.

A Ben Chutz La'aretz Who Comes to Eretz Yisrael for Succos

Usually, a *ben chutz la'aretz* who comes to Eretz Yisrael is obligated to keep Yom Tov exactly the way he would if he were in *chutz la'aretz*.

Therefore, he keeps two days of Yom Tov at the beginning of Succos and two days of Shemini Atzeres and Simchas Torah, just as in *chutz la'aretz*. This is called, in halachic terms: *חומרי מקום שיצא משם*. Because he comes from *chutz la'aretz*, where he is obliged to keep two days of Yom Tov, he does the same even when he comes to Eretz Yisrael.

According to many *poskim*, however, one exception to the rule is sitting in the succah on Shemini Atzeres. These *poskim* – notably, R' Shlomo Zalman Auerbach, among others – maintain that although one is obligated to sit in the succah on Shemini Atzeres in *chutz la'aretz*, he is not obligated to do so when he is in Eretz Yisrael. The reason is that sitting in the succah on Shemini Atzeres even in *chutz la'aretz* was established by the *chachamim* as a *safek*, as evidenced by the fact that no brachah is recited. This is different from the general *takanah* of Yom Tov Sheini in *chutz la'aretz*, where one makes Kiddush and recites all the Yom Tov brachos and tefillos on Yom Tov Sheini as well.

R' Shlomo Zalman Auerbach's opinion is that because the obligation of sitting in the succah on Shemini Atzeres was established even in *chutz la'aretz* as a *safek*, it does not apply to a *ben chutz la'aretz* who is in Eretz Yisrael for Yom Tov. If one does choose to be *machmir* and sit in the succah on Shemini Atzeres even in Eretz Yisrael, one should do so in an unobtrusive manner, so that the *tzibbur* does not see him being *מגליל* in their Yom Tov.

Additional Halachos of Shemini Atzeres and Simchas Torah

If, when saying Shemoneh Esrei, one substitutes the words *וג' הסוכות* for *שמייני עצרת ההג'*, and he realizes his mistake before finishing the brachah, he should go back to *ותתן לנו*. If he realizes after finishing the bracha there is a *machlokes* in the *poskim*, Rav Moshe zt"l holds that one does not go back. If he realizes only after he finishes Shemoneh Esrei, everyone agrees he should not repeat Shemoneh Esrei.